

De wijsbegeerte en de geschiedenis van de filosofie

Een wetenschapsman die de fysische natuur bestudeert, noemt zich een fysicus. Iemand die zich met wiskundige problemen bezighoudt, noemt zich een mathematicus. Een geleerde waarvan de navorsingen op het gebied van de geschiedenis liggen, noemt zich een historicus. Iemand die dat nastreeft wat we de wijsheid noemen, zou zich wel een wijsgeer kunnen noemen. Maar – hij doet het niet. Hij zou misschien trots zijn als hij hoort dat anderen hem deze naam geven, maar nog dan zal hem een merkwaardige bescheidenheid weerhouden deze erenaam te aanvaarden en in elk geval zich zelfs deze naam te aanvaarden. Inderdaad een merkwaardige bescheidenheid. Want louter de naam van een wijsgeer is toch niet die van een wijze zelf; het *is* al een bescheiden naam. Waarom deze bescheidenheid van de wijsgeer tegenover zijn zo bescheiden naam?

Welnu, als iemand zich zoveel met werken over theoretische en praktische fysica heeft beziggehouden en bovendien nog voortdurend de nieuwste publicaties op dit gebied volgt, zodat hij volledig van de hedendaagse stand van deze wetenschap op de hoogte is, zoals bij voorbeeld een professor voor Kritiek der wetenschappen moet doen en moet zijn, dan zouden we hem doch nog niet een fysicus noemen. Een fysicus zouden we alleen maar noemen, wie niet slechts de methode, de wetten en de theorieën van de moderne natuurkunde kent maar die haar methode ook zelfs heeft beoefend en op haar gebied zelf opzoekingen van wetenschappelijke waarde heeft gedaan, of ten minste bekwaam is toepassingen van de theorieën, de wetten en methoden van de fysica op technisch gebied uit te voeren.

Wat nu ons, die we niet filosofen noemen en toch graag filosofen willen zijn, aangaat, zo moeten we als een feit toegeven dat het werkelijk bijna slechts bij uitzondering is dat we – filosoferen. Blijven we niet meestal en bijna voor altijd ten opzichte van de wijsbegeerte dat, wat de bovenvermelde professor in de Kritiek der wetenschappen ten opzichte van de natuurkunde zal blijven, namelijk *studenten*? Wij bestuderen de filosofie, we houden ons voortdurend met de wijsbegeerte bezig, we lezen en herlezen de klassieke werken van de grote filosofen van het verleden en ook van onze tijd, we vragen ons af wat de wijsbegeerte eigenlijk is, wat ze zou kunnen en wat ze zou moeten zijn, in welke vorm ze mogelijk en in welke vorm ze noodzakelijk is, welke haar grondslagen mogen zijn en welke haar doeleinden. Maar is dat allemaal al filosofie? Is het niet eerder gelijk aan de studie van de leerling in de fysica die eerst zoekt zich op de hoogte van de hedendaagse stand van zijn verkozen vak te brengen? Zolang als die vragen waarvan we spraken de eerste plaats in de studie van een “wijsgeer” blijven innemen, zou men werkelijk moeten aarzelen hem al zelfs een wijsgeer te noemen. Een student van de natuurkunde is nog geen fysicus. Een student van de filosofie is nog geen wijsgeer. De studie van de filosofie is nog geen filosoferen. De

meeste van de zogenaamde filosofen blijven inderdaad op hun leeftijd studenten in de wijsbegeerte. Of, met een ander woord : ze zijn alleen maar historici van de filosofie.

Tegenover een dusdanige ontarding of beperking van wat men nog wijsbegeerte noemt tot een loutere studie van de filosofie – in plaats van de uitoefening van het streven, het studium, wat de wijsbegeerte zelf is – keert zich ook een leuze als die van Husserl, die ons toeroept : *Zu den Sachen selbst !* Met deze leuze is dan van nabij verbonden Husserls opvatting van het ideaal van de “filosofie als strenge wetenschap”. Wetenschap, dat betekent volgens Husserl een streven naar kennis dat niet alleen maar een zonder meer streven naar kennis is maar waarbij het altijd ook daarom gaat te kennen wat de precieze zin en betekenis is, de specifieke modaliteit geldigheid van deze kennis en het bepaalde opzicht waarin ze haar geldigheid heeft. Daarom zal de wetenschapsmens zich over niets positief of negatief uitlaten en er over oordelen, waarvan hij zich niet tevoren de zin, de betekenis, de implicaties in elke richting volledig heeft duidelijk gemaakt. Deze houding van elke wetenschapsmens tegenover gelijk welk vraagstuk waarvan de impliciete betekenissen nog niet volledig aan het licht zijn gebracht of gekomen, is niets anders dan wat Husserl een “natuurlijke epoché” noemt. Dezelfde houding moet volgens Husserl ook die van de filosoof zijn.

Toch moet de filosoof nog een stap verder gaan. Het is niet voldoende voor de wijsgeer dat hij zich over niets uitspreekt in de een of andere zin, waarvan hij niet de implicaties volledig heeft geëxamineerd en geëxpliceerd, maar hij moet zelfs zijn opzoekingen in de richting van al dat richten wat van de mens met een zekere overtuiging werd uitgesproken en beoordeeld zonder dat de betekenis daarvan ooit duidelijk aan het licht gebracht is.

M.a.w., de “natuurlijke” epoché van de wetenschapsmens is onvoldoende gemeten aan de eisen van het ideaal van een werkelijk strenge wetenschap. Zelfs is een loutere *onthouding* van oordelen tegenover het onklare niet voldoende. Inderdaad voltrekken we altijd en voor alle wetenschappelijke activiteit al zekere oordelen die we met een uitdrukking van KANT *die geheimen Urteile der Vernunft* zouden kunnen noemen. Om werkelijk wetenschappelijk voort te gaan en een *volledige* epoché tegenover al wat niet in zijn betekenis volledig opgehelderd is, uit te voeren, is het met de onthouding zelfs enkel niet gedaan, we moeten bovendien al de oordelen, de geheime oordelen, om zo te zeggen, “afbreken” wie we natuurlijker mate als mensen op elk ogenblik reeds hebben geveld. Deze geheime oordelen kunnen wij samenvatten in het ene algemene oordeel wat wij als mensen natuurlijk altijd al hebben voltrokken en waarvan de betekenis wij in het natuurlijke leven en ook in de wetenschap nooit werkelijk opgehelderd vinden, dat de wereld is. En de epoché waarvan we hier nu spreken, welke om zo te zeggen een epoché van achteraf is, noemt Husserl de (fenomenologische) *reductie*.

De werkelijke betekenis van de eis die uit de fenomenologische filosofie van Husserl vertrekt, begrijpen we slechts als wij nog op het volgende letten. Al die expliciete of “geheime”

stellingen over het zijn der wereld en der dingen die de fenomenoloog door zijn reductie kan “uitschakelen”, zijn natuurlijk die welke zelfs het werk van een zekere “doxische” activiteit van de mens zijn. Wat uiteindelijk overblijft zullen dus zulke stellingen zijn die absoluut noodzakelijk zijn in die zin dat het ons volstrekt onmogelijk is hen niet te voltrekken. Husserl noemt deze absolute stellingen die irreductibel zijn, daarom ook apodictische stellingen. De voltrekking van deze laatste apodictische stellingen is dus in werkelijkheid niet het “werk” van een menselijke activiteit en in de wil van de mens gegeven, hen te voltrekken, te aanvaarden of te verwerpen, af te keuren. In deze dus, en alleen maar in deze, vinden wij zo volgens Husserl hetgeen wat volstrekt “*an sich*” is, absoluut zijnde en niet alleen maar relatief op en door een operatie van de menselijke geest. Het is dus zo dat wij met een voltooiing van de universele epoché en fenomenologische reductie al voor het “zijn” zelf zouden te staan komen, waarvan we tenslotte in al die oordelen, geheime en expliciete, “wetenschappelijk” zouden kunnen spreken. Het is dus zo, m.a.w., dat hier, in de werkelijk strenge wetenschap die de fenomenologische filosofie moet zijn, niet op de opheldering van de betekenis van dat, waarover we moeten oordelen eerst nog een overweging van dat, wat we nu moeten oordelen, en een beslissing erover moet volgen, zoals het in de “natuurlijke wetenschappen” en natuurlijk ook in het dagelijkse leven is; integendeel is met de volledige reductie ook al de volledige opheldering én het definitieve oordeel over het zijn, namelijk de zin van het zijn van de wereld al bereikt. De fenomenologische reductie is vervolgens niet slechts een negatieve voorbereiding en inleiding tot een filosofie als strenge wetenschap, maar ze is zelfs, zoals Husserl dat vele keren heeft herhaald, *de* positieve en productieve methode van deze filosofie.

(Een korte opmerking hier voor diegenen onder u die zich met Husserl al hebben beziggehouden of het zouden willen doen. Ik zeg dus, met de voltooiing van de fenomenologische reductie is volgens Husserl ook al de fenomenologische filosofie zelf voltooid. Men moet nu natuurlijk niet denken dat een uiteenzetting van de idee van fenomenologische reductie of een exposé van Husserls ideeën voor een zuivere fenomenologie of het boek van Husserl, dat de titel draagt : *Ideen zu einer reinen Phänomologie*, of enkel het eerste gedeelte van dit werk, de “algemene inleiding tot de zuivere fenomenologie”, al de volstreekte uitvoering van deze reductie en de voltooiing van deze filosofie kunnen bevatten.)

Het is dus ook de fenomenologische reductie zelf die ons niet van de “*Sachen selbst*” verwijderd, maar integendeel ons er naartoe leidt, ons in haar ware zin, namelijk in de van het absolute zijn toegankelijk maakt.